

تەحسین ئیبراھیم دۆسکی:

د نقیسینا ھەلبەستى دا ئەز فەقیی مەلایى جزیریمە

ئەو نەبا، مە ناڤى گەلەك ژ ھەلبەستفانین قۇناغا كلاسیکا كوردی نەدزانى، ئەوى پىكىن دريژ برينه، گوند گوند ل باكوورنى كوردستانى گەريايە و دەستفیسین ھەلبەستین قۇناغا كلاسیک ئاشكرا كرينە. كەدەكا مەزن بۆ خزمەتكرنا ھەلبەست و توورەيا كوردی ديتييه، بۆ ژيیى ماى ژى ئارمانج و پروژيىن وى مەزنترن و نوکە كار ل سەر دكەت. ئەو ناڤەكى ديار يى ئەدەبىيات و پەوشەنبيريا كوردیيه، وى ب ھەلبەستى دەستپىكریە، لى كارتىكرنا جزیرى ل سەر وى وەكریە خۆ ب فەقى و مریدی رېبازا جزیرى د ھەلبەستى دا بزانی، پەيوەندییا وى ل گەل ھەلبەستا كلاسیک وەسا ب ھیزە كو سەربوورا خوە یا نقیسینا ھەلبەستى ژى دەربازى قۇناغین دى یین ھەلبەستى نەكریە. ئەو ھەلبەستفان و ڤەكۆلەر تەحسین ئیبراھیم دۆسكى یە و ئەڤرۆ مېھمانى كۆڤارا پۆیتىكايى یە.

پ/ نوکه چ ل بهر دهستی تهیه، تو دنقیسی؟

- نوکه دووماهیك بهرهم كو ل بهر دهستی منه و تیدا كاردكهم شهرحا (مه م و زین)ییه، بهری نوکه مه شهرحا (دیوانا نهحمه دی خانی) چیکربوو و هاتییه چاپکرن و شهرحا (عقیده ناما خانی) ژى من چیکربوو، نوکه شهرحا (مه م و زین)ی ل بهر دهستی مهیه. ئەڤه وه كو ڤه کولینین نه ده بی.

دهرباره ی ههلبهستی: (منطق الطیر) یا (فهریده دینئی عهتار) من یا وهرگیپرای بۆ زمانئی کوردی ب شیوهی ههلبهستی.

پ/ د بیافئی وهرگیپرائی دا بۆچوونهك ههیه؛ دبیزیت: (وهرگیپری ههلبهستی خائینه، چونکی نهشیت ب دروستی

تهکنیک و جوانی یا ههلبهستی ڤه گوهیزیت.) ل گۆره ی ئەڤی بۆچوونی نهخاسمه بۆ ههلبهستا کلاسیک ئهری وهرگیپران کارهکی ب زحمهت نینه؟

- ههلبهت بۆچوونهك ههیه كو وهرگیپرانا ههلبهستی هه ر نابیت بهیته کرن، چونکی کارهکی ب زحمهته. بهلی ب هزرا من وهرگیپرانا ههلبهستی ژ (فارسی بۆ کوردی) یان بهروفاژی، کارهکی ب زحمهت نینه ب تایهتی د ههلبهستا کلاسیک دا، ئەگه زحمهتی ژى تیدا هه بیت، نه تشتهکه د شیانین مه نه بیت (مستحیل)، چونکی ههردوو زمان نیزیکی ئیکن و سه ر ب ئیک خیزانن. بهری نوکه مه دوو سی سه ربوره ک د ئەڤی بیافی دا هه نه. (چوارینه یین بابه تا هری هه مه دانی) و (چوارینه یین جه لاله دینئی رۆمی) و دیوانه کا (موحه مه د ئیقبال)ی کو ئەڤ هه رسیکه فارسینه من ب ههلبهست یین وهرگیپرانه سه ر زمانئی کوردی، ههلبهت ئەگه زیده رهوی نه بیت ل دویف دیتنا ئەو که سین شارهزا و خوانده فانی ههلبهستی، پشتی خواندنا وان بهرهمان، بۆچوونا هنده کان وه سابوو کو مروڤ ههست پی ناکهت کو ئەڤ

بهرهمه وهرگیپران مروڤ ههست پی دکهت کو ئەڤه هه ر د بهرته دا ب کوردی هاتی یه نقیسین. ههلبهت من ژ بهر هندئی نینه کو بیژم ئەڤه ژ زیره کی یا منه، بهلکو مه رهما من ئەوه بیژم کو ئەده بی کوردی و فارسی نیزیکی (۷۰٪) په یفین وان ئیکن، نانکو پیدڤی وهرگیپرائی ناکهت و ژیده ری ههلبهستین کلاسیکی یین ههردوو ئەده بیاتان ئیک سه روکانینه. هه ر ژ) ته سه وفا ئیسلامی، په یڤ و بابه تین رهوانیژی) ئیک ژیده رن. لهوا هنده ک جارن ده می بهیته کی وهردگیپرهم کرمانجی یی ئەز گه له ک پیدڤی وهرگیپرائی نابم، تنی هنده ک په یفین کیم نه بیت، وه کو جهناڤه ک یان په یڤه کا دی دگوهوڤم. گه له ک جارن هه تا وهرگیپرانا ههلبهستی ب دووماهیك دهیت ئەز پیدڤی گوهوڤرینا سه روا یی نابم، هه مان سه روا یا ههلبهستفانی بکاردهینم، چونکی پتریا په یقان هه مان په یفن و دووباره بکاردهینم. لهوا ئەو گوتنا دبیزیت: (ههلبهست بۆ ههلبهستی ناهیته وهرگیپران) ل دویف سه ربورا من ئەڤه بۆ فارسی و کوردی یی ناهیته گۆتن. بهلی په نکه بۆ زمانین دی دروست بیت. بۆ نموونه من بزافکری یه پارچه ههلبهسته کی ژ زمانی (عه ره بی بۆ کوردی) وهرگیپریم، بهلی بۆ من ب زحمهت بوویه، یان بیژین په نکه شیا بم (۵۰٪) ژ تیکستی په سه ن ڤه گوهیزم، بهلی بۆ وهرگیپرانا (فارسی بۆ کوردی) ب پشتراستی دی شیم بیژم کو د شیاندا به (۸۰ هه تا ۹۰٪) ژ تیکستی په سه ن ب ریکا وهرگیپرائی ڤه گوهیزم. ل ده می وهرگیپرائی ژى ئەز میوزیکا وی ناگوهوڤم. د وهرگیپرانا (منطق الطیر) یا (فهریده دینئی عهتار) دا، من هه مان ده ریا یا عهرووزی یا وی بکارهینا به کو ده ریا یا (په مه له). بۆچی؟ هه تا میوزیکا ههلبهستی نه هیته گوهوڤرین. چونکی ده می ههلبهستفان ده ریا به کا عهرووزی ده ستیشان دکهت بی ئەگه ر نینه و نارمانجه ک پی هه بوویه.

پ/ ئه ری وان ده ریا یین عهرووزی په یوهندی ب

دەستنيشانكرنا بابەتان قە ھەنە؟

- زانا و شارەزايين عەرورۆي
دبيژن، دەريايا (رەمەل) (فاعلاتن
فاعلاتن فاعلاتن) پتر بۆ بابەتئين ئاينى
و تەسەوف و پوحى دەيتە بكارئينان.
ھەرورەكى (مەلاين باتەيى) بۆ
مەلودنامەيا خو و (فەريدەدينى
عەتار) بۆ (منطق الطير) دەريايا رەمەل
ھەلبەزارتينە بەرھەمى خو پى نقيسينە.

دەريايا (ھەزەج) دەريايەكا سڤكە و پتر بۆ وان
ھەلبەستان دەيتە بكارئينان كو دبنە ستران، لەوا ھندەك
جاران دەمى مە گوھ لى دبيت پيت خو دگەل دلفينين.

ب ئەقى رەنگى ل دەمى وەرگيرائى پتر ھەول دەم
كو كيش و سەرورايى نەگوھۆرم، بۆ نمونە ئەگەر سەروراي
ھەلبەستى (ر) بيت، ئەز ھەر وەكى خو دەھيلم و ناگوھۆرم.
بۆ ھندى ھەتا ژبلى نافەرۆكى، ميوزيكا ھەلبەستى ژى
قەگوھيزم و جوانى يا وى ژى تيك نەچيت.

پ/ ئيك ژ بەرھەمەين تە شەرھامەم و زينى يە، مەم و
زين ب كوردى ھاتى يە نقيسين بۆچى پيدقى ب رافەكرنى
يە؟

- نەك ھەر مەم و زين، د ناق ئەدەبى مە يى كلاسكى
دا گەلەك زاراق ھەنە وەكو جەقەنگ، خوازە، دركە... ھتد
ھاتينە بكارئينان، ھەمى كەس نەشپن تيبگەھن، يان ئەو
كەسى كو خودان پاشخانەكا ھندەك زانستان بيت وەكو
تەسەوفا ئيسلامى، يان ل زمانى عەرەبى گەلەك شارەزا بيت
و ھەتا رادەكى زمانى فارسى بزانيت و شارەزايى ل زانستين

شەرى ھەبيت تيدگەھيت.

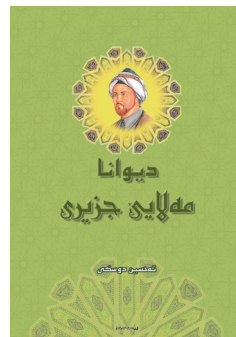
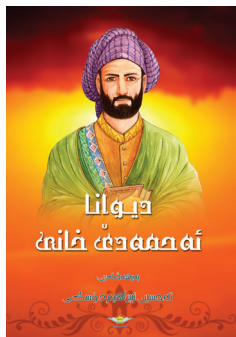
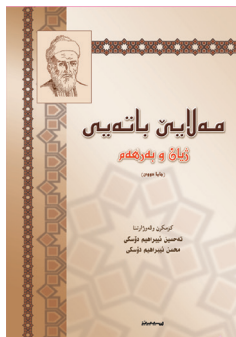
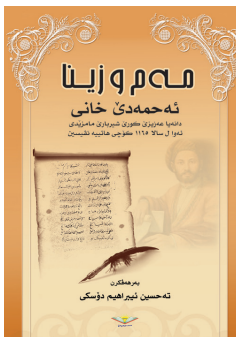
ئەگەر ئەقان نەزانيت، گەلەك
ژ ھەلبەستا كلاسك تيناگەھيت.
ژبەركو ھەلبەستفائين مە گەلەك
جاران ھندەك ھيمايان بكاردينن،
ئەگەر كەسەك شارەزا نەبيت
نەشيت تيبگەھيت. خواندەفائين
مە يين نوکە، ژبەر ھەر ئەگەرەكى بيت ژ ئەقان زانستان
دوورکەفتينە. ژبەرھندى دەمى دەين ھەلبەستەكا وەكى
جزيرى، خانى يان فەقى تەيران دخوينن، باش تيناگەھن و
پيدقى شەرھامەم وى دبن. ھەر ژبەر ئەقى يەكى يە قوتابيين
مە يين بەكالورپوس و ماستەر و دكتورايى ل دەمى
قەكولينى خو ژى دەنە پاش.

پ/ ئەقە چەندە تو مژوبلى شەرھامەم و زينى؟

- نە ژ ميژەيە من دەست ھاقتيە مەم و زينى، چەند
ھەيقەكن. ھەرورەسا ئەو كارين دى يين وەكى ديوانا
جزيرى و ديوانين دى يين كلاسك، د بنەرەت دا پرۆژەيەكە
ئەم بۆ راديويا وار چيدكەين. ھەم دى بيتە بەرنامە و ھەم
دى بيتە پەرتووك ژى. ژبەركو بۆ راديويا يە، ئەز بزاقى
دكەم زمانى وى يى نقيسين ب ساناهى بيت و گوھدار
ب ساناهى تيبگەھيت و ئەو پەيقين ئالوز بۆ تيبگەھشتين
ب ساناهى بگەھنە گوھدارى و دەمى دبيتە پەرتووك ب
ساناهى بگەھيتە خواندەفانى.

پ/ ئەقى پرۆژى ھەو ھەو چەند ژى بەلاف بوويە و چەند
ل بەردەستى ھەو ماہە؟

- مە ل سالا ۲۰۱۴ ى دەستپيكر، سى چار سالا مە

ناگريت. لهوا د ئهڤى قوئاغى دا خو
شارهزاكرن بو ههر كهسهكى فهره
كو د بياڤى ئهدهبياتان دا كاربكهت،
چونكى كهرهستهيهكه بو وان كهسپن
كو دنڤيسن و ميژويهكه بو وان
كهسپن دڤين دهربارهى ديروكا
ئهدهبياتا خو بزائن.

د ناف ئهدهبياتا كلاسيك دا
مه گهلهك ئاريشه ههنه. ئاريشا ژ
ههميان مهزنتر ئهڤهيه، ههلبهستفانين مه يين كلاسيك
دى شين بيژين (۹۵٪) ديوانين وان ژ دهستهتهى وان ب
خو نهگههشتينه دهستى مه. بو نمونه هيج كوڤيهك ژ
ديوانين (مهلايى جزيرى، خانى، فهڤى تهيران و ...هند) ل
بهر دهستى مه نينن كو دهستهتهى وان ب خو بيت. ههتا ل
ئهڤى دوماهيكى دهستهتهى هندهك ژ ههلبهستفانين نوى
كو بهرى سه د سالا ژياين هاتنه ديتن. ئاريشه ئهوه پهنگه
گهلهك دهستهتهى بو ديوانهك ل
بهر دهست ههبن. بو نمونه من ب
خو پهنگه پتر ژ بيست دهستهتهين
ديوانا مهلايى جزيرى ههبن. ئهگه
بهراوردبكهين پهنگه پهڤهك د
ديرهكى دا ب پينج پهنگان هاتيته
نڤيسين. ئهڤه ژى ل سهر وى كهسى
دمينيت كو ئهوه دهستهتهى نڤيسيه.
ئانكو شيوازى ئاخفتنا وى چاوايه
وى ب ئهوى پهنگى نڤيسى يه. بو
نمونه پهڤا (دكهت، دكت، دكه)
وى ل دوڤ شيوازى خو نڤيسايه،

ههلبهستا كلاسيك

بناغهيه بو ئهدهبياتا

كوردى ب تايهتهى بو

ئهدهبياتا مه يا كرمانجى

پ/ دهمى نافي وان كهسان دهيت كو د بياڤى
ههلبهستا كلاسيك دنڤيسن و فهكولينان ئهجام دهن،
نافى ته ل دهسپيكي دهيت. ههلبهستا كلاسيك ل دهڤ
ته چ دگههينيت؟

- ههلبهستا كلاسيك بناغهيه بو ئهدهبياتا كوردى ب
تايهتهى بو ئهدهبياتا مه يا كرمانجى، ب ديتنا من گهلهك يا
فهره ههلبهستفانين نوى و نويخواز ژى يين نوكه دنڤيسن،

د بياڤى ههلبهستا كلاسيك دا خو
شارهزا بكهن، ههتا كو بنياتهكى بو
خو بدانن و خو ل سهر ئاڤا بكهن،
چونكى خواندن و زانين و تيگههشتنا
ههلبهستا كلاسيك گرنگيه كا مهزن
ههيه، ژبهركو قوئاغه كا گهلهك دريژه
پهنگه پتر ژ (۴۰۰) سالان ژ ئهدهبياتا
مه بخوڤه دگريت. لهوا ب ديتنا من
ئهو كهسى د ئهڤى قوئاغى دا شارهزا
نهبيت، وهكى ئهوى داريه يى پهه و
ريشال پيڤهنهبن، خو ل بهر پهشهباى

ههتا ئهه بگههينه

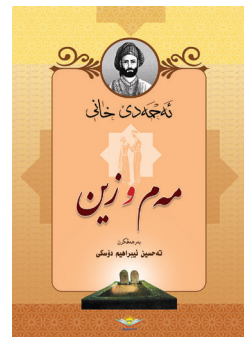
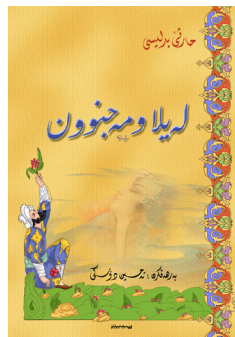
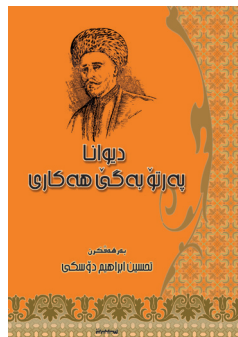
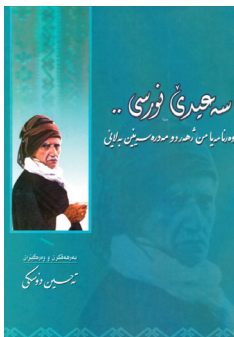
ديوانهكا ريك و پيك

كو ئهڤ ئاريشه نهبن،

پيدڤى يه دهستنڤيسى

ههلبهستفانى ب خو

دههستى مه دابيت

بووینه. ب تایهت ته گهر چاڤلیکرن هه بیت.

پ/ ئه ری ل باکووری کوردستانی که سین وه کی هه وه
هه نه بزاف و لیگه پریانی بکن و ئه فان به ره مان کوم
بکن؟

ل ئه فان دووماهیان هنده ک بزاف هه نه، ئه و ژ
پشتی ده رفهت بو نقیسین و چاپکرنا به ره مین کوردی
قه بووی، دیسان پشتی هنده ک پشکین کوردی ل هنده ک
زانینگه مین تورکیا قه بووین و قه کولین ل دور ئه فان
به ره مان هاتینه کرن، بزافا لیگه پریانی ل ئه فان دووماهیان
خورتتر بوویه و ئه نجامین باش هه بووینه. بو نمونه ژ
ئه نجامی ئه فان لیگه پریانان به ری چه ند سالان دیوانا
هه له بستفانی مه زن (شیخ ئه حمده دی فه قیر) کو خه لکن
گوندی (گوند شیخ) بوویه د نافه پینا شه رنه خ و سیرتی
دا بوویه و زانایه ک مه زن بوویه و گه له ک په رتووک
هه بووینه. مه ده سته تا وی ب خو په یداکر و مه سه ره دانان
مالباتا وی کر، ئه و ده سته ت ژ (٤٠٠) لاپه ره یان پتره، پشتی
دیوانین مه لای جزیری و پرته وی هه کاری ب سییه مین
دیوانا ریکخستی ل دویف پیتان (أ، ب، ج، ... هتد) ده یته
هژمارتن.

هه ر دیسان مه پتر ژ بیست هه له بستفانان د په رتووکا
(باغی ئیره م) دا به لافکرینه کو هنده ک ژ وان بو جارا ئیک
یه ده یته به لافکرن. ئه ف لیگه پریانه گه له ک کارین گرنگ
ژی په یدا دبن، ئه گه ر ئه ف لیگه پریانه نه بان مه (هه تا به گن
هه کاری) نه دیاسی.

پ/ ئیک ژ ئاریشه یین لیگه پریانا هه وه ئه وه، مالباتین
وان باوه ری نینه کو ده ستنقیسین خو بده نه قه هه وه، هه تا

ئهم نزاین جزیری ب خو چ گوئی یه و کیژک ژ ئه فان
بکارئینایه. زیده باری ئه فنی جار هه بوویه په یف ب خو
هاتییه گوهارتن کو رامانا دیره ک یان نیقه دیره ک هاتی
یه گوهارتن. هه تا ئه م بگه هینه دیوانه کا ریک و پیک کو
ئه ف ئاریشه نه بن، پیدفی یه ده ستنقیسین هه له بستفانی
ب خو دده ستی مه دابیت کو هه تا نوکه ل به رده ست نینه،
یان نیزیکترین ده سته ت بو جه و ده م هه له بستفانی ل
به رده ست بیت، هینگ ئه و پیچه ک هاریکاری یا مه دکه ت.
بو نمونه دوماهییک ده سته تی مه م و زینا خانی کو (٢٥)
سالا پشتی خانی هاتی یه نقیسین؛ گه هشته مه و مه ل
چاپخانه یا سپی ریز چاپ و به لافکر.

پ/ د دیوانین جزیری و خانی دا چ هه له بست تیدا
هه نه کو ل ده ف هه وه جهی گومانی بن و ل دویف
شیوازی نقیسینا وان نه بن؟

به لی مه گو مان ل دور هنده ک هه له بستان هه نه، به لی
ل قیره دیسان ئاریشه کا دی بو مه ده یته پیش، په نگه هه می
هه له بستفانین کلاسیک د دیوانین خو دا هه می هه له بستین
وان د به رزترین ئاست دا نه بیت. به لافکرنا دیوانین به ری
وه کی یین نوکه نه بوون، په نگه نوکه هه له بستفان د نافه را
سه د هه له بستان پینجیان هه لیزیریت و بکه ته دیوانه ک و
به لافکه ت، به لی د که فن دا هنده ک جارن ده ستنقیس ل
سه ر ده ستی خه لکی ده اته به لافکرن، له ورا مه رج نینه
هه می هه له بستین هه له بستفانه کی د بلندترین ئاستی خو
دا بن، ئه قه ژی دیته ئه گه ر کو ئه م نه شین بریاره کا په ل
دور شیوازی نقیسه ری بده یین شیوازی وی دیارنه بیت. ئه قه
ژبلی هندی کو هنده ک ریکین دی هه نه وه کی (ته خمیس)
یان هنده ک جارن نازناقین دوو هه له بستفانان وه کو ئیک

چەند شیاپنە ئەفان بەرەستان بېرن؟

بەلێ ئەفە ئیکە ژ وان ئاستەنگین دکەفنه د ریکا مه دا، ئەفە ژێ ئەگەریت خۆ ییت هەین کا ژبەر چ نادهنهفە، ئیک ژ وان ئەگەرەن نەبوونا باوهری یە ب تاییەت ل باکووری کوردستان، بەلێ ب خۆشحالیفە پشتی ئەم د بەرنامە یەکی ل (TRT) کوردی پشکداربووین کو دەربارە ی (مەلاین جزیری) بوو، خەلکی ئەز دیتیم و پتر ئەز نیاسیم و بارێ مە سڤکتربوو.

یان داخوازی ژ هندهک دەزگهەن دکەین پشتهفانییا دارایی بو چاپکرنا وان پەرتووکان پیشکیش بکەن. پەرتووکا کوردی نەگەهشتیە وی ئاستی پارە پیفە بهیت، قیجا هندهک ئەفنی هزری دکەن کو ئەم قازانجەکا ماددی ژێ پەیدا دکەن. ئاستەنگی هەنە، لێ ئەگەر دەولەت پنی رابییەت ئەف ئاستەنگە دی گەلەک ب ساناهیتەرن.

بۆچی بەرەدەوام تو جزیری ل ئاستەکی گەلەک بلند دینی؟

جزیری گۆپیتکا هەلبەستا کلاسیکا کوردیە ئەف بۆچوونە نە یا منە، بەلکو پتریا هەلبەستفانین مە یین کلاسیک دانپیدان ب فنی چەندی کرپە، بۆ نموونە من و کاک خالد سادینی پەرتووکهکا بەرههفکری و هیشتا چاپ نەبوویە ب نافنی «د نافبەرا مەلاین جزیری و هەلبەستفانین کورد دا»، کو پتری ۳۰ هەلبەستفانین کوردن یین کلاسیک کو هەلبەستین مەلاین جزیری «تەخمیس و تەشتیر

ئەگەرەکی دی یی هەیی، گەلەک کەس وەها هزردکەن کو ئەگەر مە ئەف دەستفیسە بر و مە گەهانده چاپی دی گەلەک پارا پنی وەرگرن. بۆ نموونە ئیک ژ وان مالباتین من سەرەدان بۆ کری گۆتیە من ئەو پارەیی دگەهیتە تە بۆ من و تەیه، لێ من گۆتیە چ پارە تیدا بیت بلا بۆ تە بیت، چونکی ب راستی ژێ هیچ قازانجەکی ماددی تیدا نینە، چونکی بۆ چاپکرنا وان پەرتووکان ئەم پارەییان ژ بەریکا خۆ ددەین

و ته سدیس و هونه ریڼ دی ییڼ کلاسیکی ل گهل هه لبه ستا جزیری کریه، هه تا ل سهر ده می مه لایڼ جزیری ژی میر عیماده دینی هه کاری هه لبه سته کا جزیری ته خمیس کریه کو هیشتا مه لایڼ جزیری د ژیانڼ دا

بوویه، ههروه سا لاغر و په مه زانڼ جزیری ژی هه لبه ستیڼ وی ته خمیس کریه، هه تا نوکه پتری ۳۰ هه لبه ستفانان نه شه کریه، نه شه ب تنی ل گهل هه لبه ستیڼ جزیری هاتییه کرن و ل گهل چ هه لبه ستفانین دی ییڼ کورد نه هاتییه کرن.

بوچی مه لایڼ جزیری گه هشتییه نه فی پله یی؟

مه لایڼ جزیری چ کریه کو هه لبه ستفان ټیکدنگ بن کو جزیری ئیمام و شیخ هه لبه ستفانین کورد بیت، بو نافه روک و شکل و که فئاتیا وی شه دگریت، په یاما جزیری

ناخفتنیڼ ساده نین، بهری ده مه کی مه هه لبه ستفانه ک هه بوو دیوانه کا خو دا بوو ده زگه هه کی دا بو وی چاپ بکه، دو سی سالان نه هاتبوو چاپ کرن، روژه کن په یامه ک بو وی

ده زگه هی هنارتبوو گوټ بوو نه گهر نه فی ساله هه لبه ستیڼ من نه هاتنه چاپ کرن مه فعول و نامینیت، نهو دیوانا د دو سالان دا ټیکسپا بهر بیت، نهو نه هه لبه ست و دیوانه، دیوانا هه لبه ستی نهو کو مینیت و نه مری و هه رگریټ، جزیری شایه خو بگه هینیه گویټیټکن، هه می ژی ل سهر فی چه ندی ریټکه فتنه کو جزیری یی ل گویټیټکن، ده می مه بقیت نه م باس ل گویټیټکن بکه یڼ دقیت باس ل هه لبه ستفانڼ ژ هه موویان بلندار بکه یڼ ژبه رهندي ژی نه م هه ول دده یڼ خو بگه هینیه نه فقیین نیزیکي مه لایڼ جزیری.

پ/ بیگو مان تو گه له ک ب مه لایڼ جزیری سهر سامی، د نفیسینا هه لبه ستا کلاسیک دا، چه ند ته مفا ژ شیوازی جزیری وه رگریته؟

جزیری گویټیټکا

هه لبه ستا کلاسیکا

کورديه

د پیسگوټنا دیوانا خو دا من به حسگری یه کو ټیکه مین هه لبه ستفانڼ کورد کو من د ته مه ننځ شازده سالیڼ دیوانا وی ب شروقه کرن شه خواندی و ل سهر په روه رده بوویم، مه لایڼ جزیری بوو.

نانکو ده می چاټین من ب هه لبه ستا کوردي که فتی، من هه لبه ستا جزیری دیت و نه ز ل ده رگه هڼ جزیری هاتمه د ناف نه ده بیانا کوردي دا، ژبه رهندي د بیافڼ هه لبه ستیڼ دا، نه ز وه ک فه قییه کن مه لایڼ جزیری خو دینم، چونکی ده ستیټیکا من دگهل مه لایڼ جزیری بوویه و نه شه ماوه یی (۲۵) سالایه نه م خزمه تا هه لبه ستا جزیری دکین و پتر ژ بیست ده ستنفیسیڼ دیوانا وی ل بهر ده ستی مه هه بوون هه تا مه هه قبه رکن تیدا کری و دیوانا وی چاپکر، پاشی مه ده ست هافیتته شروقه کرنا دیوانا جزیری، هه رچه نده بهری هینگی شروقه کرن بو دیوانا جزیری هه بوو، به لی ټیک ژ تاییه تمه ندی یا هه لبه ستا جزیری نهو هه ر ټیک دشیت وه کی خو شروقه بکه ت.

په یاما جزیری ناخفتنیڼ

ساده نین

پ/ چ لابه نه ک ژ دیوانا جزیری مایه کو تو کار ل سهر بکه ی؟

روویه ری کارکنڼ ل دیوانا جزیری به رفره هه، هندي نه م تیدا کاربکه یڼ ته مام نابیت. نه م پتر بزافڼ دکین ده ستنفیسان کو م بکه یڼ، ل نه فان دووماهیان هنده ک ده ستنفیسیڼ گه له ک که فن ب

د ته مه ننځ شازده

سالیڼ دیوانا وی ب

شروقه کرن شه خواندی و

ل سهر په روه رده بوویم،

مه لایڼ جزیری بوو.

ده ست مه که فتن. نه م به رده وام ل نه وان کو نفراسیڼ ل دو ژیان و به ره مین مه لایڼ جزیری ده یڼه گپران، شه کوله ران هانده یڼ کو ل نه رشیقان بگه ریڼ و زانیاریان ل دو ژیان مه لایڼ جزیری کو م بکه یڼ. چونکی نه لوژیکی یه مه لایڼ جزیری ل (مزگه فتا سوړ) ماموستا بیت و

تیکه مین پارچه نقیسینا کو من گۆتی یی هه لبه ست، یان تیکه مین هه ولدان بۆ نقیسینا هه لبه ستی، بۆ قوئاغا دووی نافنجی فه دگه ریت، ته مه نئی من د نافه را (۱۳هه تا ۱۴) سالان دا بوو. هه لبه ت هینگی مه دگۆتی هه لبه ست، به لئ ره نگه نه چنه د چارچۆفه یی هه لبه ستی دا، ئانکو هه ولدان بوون و پتر ب زمانئ عه ره بی بوون، چونکی خواندنا مه هینگی ب زمانئ عه ره بی بوو. هه تا ته مه نئی (۱۶) سالیی، پشتی من هه لبه ستین مه لایئ جزیری خواندین بوونه پالده ره ک کو ئه ز ب کوردی

بنقیسم، ئیدی ئه و هه ولدان ل ده سپیکئی وه کی هه ره هه لبه ستفانه کئی دی چافلێکرن بوو، پشتی ته مه نئی (۱۸) سالیی، من هنده ک تیکست نقیسین کو ئه م دشین بیژین هه لبه ست. ئانکو ل سالا (۱۹۸۸ز) و د دویف دا به ره مه یین من یین هه لبه ستی ل به رده ست و هاتینه پاراستن، هه ر ل سالا (۱۹۸۸ز) من زانستئ عه روزئ خواند و ب دروستی فیربووم و ژ هینگی و هه تا نوکه ئه ز هه لبه ستی دنقیسم.

تیکه مین پارچه

نقیسینا کو من گۆتی

یی هه لبه ست، یان

تیکه مین هه ولدان بۆ

نقیسینا هه لبه ستی، بۆ

قوئاغا دووی نافنجی

فه دگه ریت

فه قی هه بن و ئه م زانین ئه و فه قی کی بووینه و زانیاریین دروست ل به ر ده ستی مه نه بن، نه لوژیکی یه ل وی سه رده می گه رۆکه ک یان کوردنا سه ک نه چوو بیته مزگه فتا سوړ و د یاداشتنا مه یین خو دا تشته ک ل دوړ مه لایئ جزیری نه گۆت بیت!

پ/ لینگه رپانا ئه رشیفئ مه لایئ جزیری د ناف ئه رشیفخانه یا دهوله تا عوسمانی دا، کاره کئ ب سانا هی یه؟

- بینگۆمان کاره کی ب سانا هی نینه، به لئ د هه مان ده م دا نه هندا ب زه حمه ته ژئ. به ری نوکه ئه گه ر تیک چووبا زانیاری ل دوړ دیرۆک و ئه ده بیاتا کوردی کۆمکریا، دا هنده ک ئاسته نگان بۆ دروستکه تن. به لئ ئه قئ گافئ ئه و نه مایه و نوکه دگه ل په پره وکرنا هنده ک مه رجان، ده رگه ه بۆ فه کۆله ران هاتی یه فه کرن، سوپاس بۆ خودی ئه م دشین بچینه د ناف وی ئه رشیفخانه یی دا.

پ/ ئه گه ر ئه م به یینه سه ر بزاقین ته د بیافئ نقیسینا هه لبه ستی، نقیسینا تیکه مین هه لبه ستا ته بۆ که نگی دزقریت؟

ئېكەمىن جارا من ھەلبەستەكا خۆ بەرانبەر جەمھورى خواندى، ل كۆليژا شريعتى ل بەغدا ل سالا ۱۹۸۹

ھەزدەكەين ھەلبەستەكا كلاسيك ژى تېدا بيت. ھەر چەندە من ترسەك ھەبوو چونكى ئېكەمىن پشكدارى يا من بوو، بەلئ پشتى من فەخواندى دياربوو گەلەك ب دلئ وان بوو و ژئى رازى بوون، ديسان دوو سئ رۆژنامەيان داخواز ژ من كر كو ئەز ھەلبەستئ خۆ بۆ بەنئيرم دا بەلاف كەن.

پ/ ھەلبەست ل دەف تە چيە؟

ھەتا نوکە فەكۆلەر و شارەزايئ ئەدەبى ل سەر پئناسەيەكئ بۆ ھەلبەستى رېك نەكەفتينە. ھەر ئيك ل گۆرەى سەرپۆرا خۆ و كارتېكرنا ھەلبەستى ل سەر وى پئناسەيا ھەلبەستئ دكەت، ھەلبەت ئەوا ئەز ژى دېئژم ھەر ژ گۆشەنيگايا سەرپۆرا من بۆ ھەلبەستى، لەوا ب ديتنا من (ھەلبەست شريعتين و خۆشترين شيوہيا دەرپرينا ھەست سۆزا مروقى يە). پەنگە گەلەك رېك ھەبن كو

پ/ كەنگى بۆ ئېكەمىن جار تە ل جھەكئ فەرمى ھەلبەستەك پئشكەشكر؟

دەمئ ئەز قوتابى يئ زانكۆيئ ل كۆليژا زانستين ئيسلامى ل زانينگەھا بەغدا بووم، ل سالا (۱۹۸۹)ئى كۆرەكئ ھەلبەستئ ھەبوو كو تايبەت بۆ ب ھەلبەستين كوردى، ئەو ئېكەمىن جاربوو كۆرەكئ تايبەت ب ھەلبەستا كوردى ل كۆليژا زانستين ئيسلامى ب رېفەبچيت، بۆ ھينگئ تشتەكئ نوى بوو. رەوشەنبير و ھەلبەستقان و نقيسەرئ كورد مينا (بەدرخان سندی، محەمەد سەليم سواری، شكور مستەفا...ھتاد) دگەل ھندەك مامۆستايئ مە يئ عەرەب و پارگرئ كۆليژئى كو زمانئ كوردى نەدزانين، ئامادەبوون.

ھەلبەست شريعتين

و خۆشترين شيوہيا

دەرپرينا ھەست سۆزا

مروقى يە.

پتريا ئەو ھەلبەستين دەھاننە خواندن ھەلبەستين نوى بوون، لەوا ھەقالئ مە داخواز ژ من كر كو ئەم

ههلبهسته کا باش بنفیسیت، به لئ
 ئەگەر بابەتە ک کارتیکرنی ل دەروونی
 ههلبهستفانی بکەت، ههلبهستفان ل
 دوخی نههشیاری یێن دەربرینی ل وی
 کارتیکرنی بکەت، دی ههلبهسته کا
 باش بیت.

ئەفە د بیافنی وه رگیرائی ژێ
 راسته، چاوا نفیسینا ههلبهست
 دەمه کئ تایبەت پیدفیت، ب هه مان
 شیوه وه رگیرائی ژێ دەمه کئ تایبەت پیدفیت. دەمی ئەز
 وه رگیرائنا ههلبهستنی دکەم و ژ لاینی دەررونیقه یی ئارام
 نه بم، نه شیم وه رگیرائنه کا باش بکەم.

پ/ تو ههلبهستین نوکه دهینه نفیسین دخوینی؟

نه شیم بیژم کو ئەز خوانده فانه کئ به رده وامی
 ههلبهستین ئەفی سهرده میمه. چونکی نوکه پتر مژیلی
 نفیسین و فەکۆلینن مه و بیچەک خواندنا رۆژنامه و گوڤار
 و نفیسین نوکه به لاف دبن، دویرکه فتمه، به لئ هندەک
 جارن ئەگەر دەمه کئ کورت ژێ بیت ئەز دخوینم یان
 گوهدارین دکەم.

ههلبهست ههتا دهیته

نفیسین و دچینه سهر

لاپهری ب هندەک

قۆناغان دا دەر باز دبیت

مرۆف ههست و سۆزین خۆ پین
 بگه هینیت، به لئ یا ژ هه مییان بۆ من
 خۆشتر کو ئەز دەر برینن پین بکەم
 ههلبهسته. چونکی د ههلبهستنی دا
 ئیلهامه ک یا تیدا هه ی رهنگه نه ژ
 مرۆفی بیت، لهوا گه له ک جارن دەمی
 ئەم به ری خۆ ددهینه ههلبهسته کا خۆ
 دی بیژین چاوا من ئەفە نفیسی یه،
 ژبه ر هندئ مرۆف هه رگاف نه شیت
 ههلبهسته کا باش بنفیسیت.

پ/ ئانکو ته باوه ری ب وی بۆچوونن هه یه یا کو
 دبیزیت ههلبهست ئیلهامه که یان مینا وه حییی یه و بۆ
 ههلبهستفانی دهیت؟

ههلبهست ههتا دهیته نفیسین و دچینه سهر لاپهری
 ب هندەک قۆناغان دا دەر باز دبیت، ب تایبەتی دەمی
 هرزا ههلبهستنی د قۆناغا نههشیاری یی دا (لاوعی) ل
 دهف ههلبهستفانی پهیدادبیت، ئەو قۆناغ پتر ئیلهامه
 بۆ ههلبهستفانی ههتا دگه هیته قۆناغا نفیسینن. لهوا
 گه له ک جارن ئەگەر ههلبهستفانی بقیت ب مه بهست
 ههلبهسته کئ ل سهر بابەتە کی بنفیسیت، نه شیت

نه شیم بیژم

کو ئەز

خوانده فانه کئ

به رده وامی

ههلبهستین

ئەفی

سهرده میمه.

پ/ کهواته ئەگەر هەر تیکستەکی ئەو هەر چار
شەنگستەیین تە بەحسکرین تێدا هەبن هەلبەستە، پا
هەلبەستا باش کیژکە؟

من هەمان پرسیارا تە ژ رەحمەتی (سەبری بۆتانی)
کر دەمی مە ل پوژنامەیا بزاڤ ل بەغدا کاردکر، مە
دانوستاندن ل سەر هندی دکر ل دەمی ل دەهۆکی
برادەرەکی هەلبەستەکا من خواندبوو و گۆتبوو (تەحسین)
هەلبەستفان نینە.

سەبری بۆتانی گۆت: (نوکه نه ئەز هەلبەستفانم، نه
تو، نه ئەو. ئەو کەس هەلبەستفانە یی پستی پینجی سالی
دی خەلک حەز ژ هەلبەستا وی بکەن و هەر بخوینن و
گوھی خۆ بدەنی و ژبەرێکەن.) ئانکو مەبەستا وی ئەو
بوو، هەلبەستا باش ئەو یا نەمر بیت. هەلبەستفان دی
چاوا شیت هەلبەستەکی بنقیسیت کو نەمری تێدابیت.

بەری ماویەکی ئەز ل وەشانخانەیهکی بووم، ئیک
هات گۆتە خودانی وەشانخانەین ئەگەر پەرتووکا من یا
هەلبەستەن هەتا دوو سالی دی چاپ و بەلاق نەبیت، ب
تیکجاری چاپ نەکە. خودانی وەشانخانەین گۆتی بۆچی؟
هەلبەستفانی گۆت چونکی کاریگەری یا خۆ ناییت و دی
تیکسپایەر بیت. کهواته نەمری د هەلبەستین وی دا نەبوویە.
هەر ئەف نەمری یە بوویە ئەگەر کو پستی چارسەد سالان
هەلبەستین کلاسیک بەینە خواندن و شروقه کرن و ژبەرکرن،

پ/ مەرەما مە ئەو دیتنا تە وەک هەلبەستفانەکی
کلاسیک بۆ هەلبەستا نوی و نویخواز یان ئەوین نوکه
دەینە نفیسین چیه؟

هەرچەندە پستی قۆناغا کلاسیکی، هەلبەست ب
گەلەک قۆناغین جودا دەر بازبویە و گەلەک جوړین دی
پەیدا بوون. هەر وەکی من د دیوانا خۆ دا ئاماژە پیکری یە
کو پیدفی یە هەلبەستە چار شەنگستە هەبن:

۱- سۆز

۲- هزر

۳- خەیاڵ

۴- قالبی هەلبەستە، کو زمان و میوزیکا هەلبەستە
بخۆفە دگریت.

هەر تیکستەکی ئەف هەر چار شەنگستە تێدا نەبن،
رەنگە پارچە نفیسینەکا ئەدەبی یا جوان و چێژداربیت،
بەلێ ئەز ب خۆ نابێژم هەلبەست. هەر وەکی نوکه
گەلەک نفیسین ل ژیر نافێ هەلبەستە دەینە نفیسین، بەلێ
هەر وەکی ئاخفتین سادەنە و چ بنەمایین هەلبەستە تێدا
نینن هەتا بیژین هەلبەست و نابنە هەلبەست. ئەگەر
بیژین هەلبەست ئەم دی غەدری ل خۆ و هەلبەست و
هەلبەستفانی ژێ کەین. لەوا ب دیتنا من هەر نافەکی دی
دانینە سەر درسته بەلێ ئەو نابنە هەلبەست.

باشترین و تمامترین نمونه یا جوانی یی د ژيانا مه دا نافرته، لهوا هه لبه ستفانین کلاسیک نه فنی جوانی یی دکه نه به لگه یه ک بو زانینا جوانییه کا مه زتر کو جوانی یا خوداین مه زنه و نافرینه ری جوانی یه.

به لئ پرسپاره ک دهیته پیش مه، نهری هه لبه ستفانین کلاسیک، مینا (حافزی شیرازی، ئین عه ره بی، مه لایئ جزیری... هتاد) دلئ وان یی گرتی بوویه و هر ل پوژا په یدابووین هه تا مرین هه ست ب

جوانی یا نافرته تی نه کرییه؟ ب هرزا من نه خیر. مه لایئ جزیری ل ده می گه نجاتی و نه گه هشتیه پله یا (قوتب) ی و شیخی ته ریه ته نه بوویه، بیگومان جوانیا سروشتی و یا نافرته تی، یان نه و جوانی یا ب مه جازی هاتییه نافکرن یا دیتی. به لئ ناریشه نه وه چ ژیده ریډ دروست ل بهر ده ست نینن هه تا بکه ینه به لگه. هر چه نده مه لایئ جزیری د هه لبه ستین خو دا دبیزیت کو عشقا حه قیقی بیی عشقا مه جازی په یداناییت، نه و دبیزیت عشقا حه قیقی د ده رگه می مه جازی دا ده رباز دبیت. ئانکو هه تا ل مه جازی ده رباز نه بین ناگه هینه عشقا حه قیقی.

پ/ ئاماره ک ل بهر ده ستی ته هه یه کو ته چه ند ده ستنقیسین که فن گه هاندینه چاپی؟

ب دروستی چ ئامارین دروست ل بهر ده ستی من نینه، به لئ د په رتوکا (باغی ئیره م) دا مه ناقین پتر ژ (۱۵) هه لبه ستفانان نقیسینه کو بهری مه که سی ناقین وان نه گو تینه و هه می کرمانجن و ل سه رده می ئوسمانیان دا ژیانیه. ئانکو بو بهری پتر (۱۵۰) سالان دزقون. مینا دیوانین (نه فعی، شیخ نه حمه دی فقیر، بیخه و، هادی، داهی، مه لایئ با ته یی.. هتد).

پ/ ل باکووری کوردستانی پتر گرنگی یی دده نه هه لبه ستا کلاسیک ب به راورد دگه ل باشووری کوردستانی؟

چونکی هه لگرئ هزره کا نه مره.

هر چه نده نه ز نه په خنه گرته کن ده بی مه و ب گشتی هه لسه نگاندنی بو هه لبه ستین نوکه ناکه م و نابیزم نوکه هه لبه ستین نوی نه مر نین، بیگومان د قونغا نوکه ژی دا هه لبه ستین باش هه نه.

پ/ د ناف هه لبه ستین جزیری دا هیچ دیره کا هه لبه ستی هه یه کو هه تا نوکه رامانا وی ل پیشچاقین ته رو ن نه بیت؟

ل ده می من شهرحا دیوانا مه لایئ جزیری دنقیسی، جار هه بوویه شه فه کی هه می یی نه ز ل سه ر شهرحا دیره کی راوه ستیایمه، ئاشکرایه کو نوکه چ دیر د دیوانا وی دا نینن کو نه هاتبیه شه رحکرن و گه له ک که سا شهرحا دیوانا جزیری کری یه. به لئ هنده ک جارن هنده ک په یف پتر ژ رامانه کی هه لدرن، لهوا تیگه هشتین و شه رحین جودا ژی په یدادبن.

پ/ بوچوونین جودا ل دور عه شقا حه قیقی و مه جازی د ناف هه لبه ستین جزیری دا هه یه، ب دیتنا ته نه و عشقا جزیری به حس دکه ت حه قیقی یه یان مه جازی؟

نه و که سین د بیافی ته سه و فی شاره زا بیت، تیگه هشتنا نه فی بابه تی ل بهر وی یی ب زه حمه ت نینه، به لئ بو خوانده فانه کی ئاسایی تیگه هشتن ژ په مزین وه ک په یقین (مه ی، یار، عشق... هتد) ب ساناهی نه بیت. چونکی د هه لبه ستا کلاسیک دا ده می هه لبه ستفان په یفا (مه ی) دکه ته په مزه ک بو (عشقه کا ئیلاهی) په نکه بو خوانده فانه کی ئاسایی سه ربیت، لی بو نه وین د بیافی ته سه و فی دا شاره زا گه له ک ئاسایی یه.

د سو فیکه ریډ دا هه ر تشته کی جوان، به ری مه دده نه جوانی یا خوداین مه زن. جوانی وه کی قودیکه کی یه کو جوانی یا خودی تیدا دهیته دیتن.

ئەفە بۆ چەند ئەگەرەکان دزفريت، ئیک ژ وان
 ئەگەران ئەو؛ کو پتريا ئەو فەكۆلەر و مامۆستاین ل
 زانینگەهان فەكۆلینی دکەن، ئەون ی ب ریکا خواندنا
 ئیسلامی و مهلايه تیئ گەهشینه قیژی، و حەزژیكرنا وان
 بۆ هەلبەستین کلاسیک گەله که.

ئەگەرئ دووی؛ کاریگەری یا کەلتووری تورکی یه ل
 سەر وان، چونکی تورک گەله ک گرنگیی ب کەلتوور
 و شوینوارین خو ددەن.

لەوا ئەو مامۆستاین ل ویری قوتاییین خو
 هاندەن کو فەكۆلینی د بیافی هەلبەستین
 کلاسیک دا بکەن، بە لئ ل قیره ئەفە کیمتره.

سوپاس بۆ تە.

سەرکەفتی بن، مالا ههوه ئافا.

